

⁴³ Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними : лист ВСУ від 24 листопада 2008 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 1.

⁴⁴ Белкин М. Как акционеру защититься от совершения мажоритарием невыгодных для АО значительных сделок? / М. Белкин, Л. Белкин // Акционерный вестник. – 2009. – № 6 (11). – С. 56–59. – С. 56.

⁴⁵ Ковалишин О. Р. Судовий захист корпоративних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / О. Р. Ковалишин; НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України. – К., 2013. – 202 с. – С. 56.

⁴⁶ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів : Закон України від 7 квітня 2015 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2259&skl=9

⁴⁷ Островська Л. А. Непрямі (похідні) позови: міжнародний досвід та законодавство України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л. А. Островська. – Одеса, 2008. – 187 с. – С. 117.

⁴⁸ Об акционерных обществах : Федеральный Закон Российской Федерации от 26 декабря 1995 г. № 208-ФЗ : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/stock-comp>

⁴⁹ Про затвердження Порядку забезпечення інтересів власників іменних цінних паперів у разі відсутності документів системи реєстру власників іменних цінних паперів певного випуску : рішення НКЦПФР від 24 червня 2014 р. № 805 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 71. – Ст. 1999.

⁵⁰ Рішення Святошинського районного суду м. Києва від 26 квітня 2010 р. у справі № 2-1029-1/10 за позовом фізичних осіб – акціонерів до АТЗТ «Капітал-транс» про встановлення факту втрати реєстру та зобов'язання вчинити дії : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-rishennya-2-1029-1-10-kirilyuk-galina-mikola-vna-26-04-2010-ne-viznacheno-s>

Резюме

Кологойда О. В. Корпоративний позов в акціонерних правовідносинах.

У статті визначено поняття та види корпоративних позовів. Серед них позови: 1) акціонера ПрАТ про переведення на нього прав та обов'язків покупця акцій; 2) про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів; 3) про обов'язковий викуп акцій; 4) про захист прав і законних інтересів акціонера; 5) про стягнення заборгованості з оголошених дивідендів; 6) про визнання недійсним правочину із заінтересованістю; 7) непрямий (похідний) позов про відшкодування збитків, завданих господарсько-му товариству його посадовою особою; 8) про встановлення факту втрати системи реєстру власників іменних цінних паперів.

Ключові слова: корпоративний позов, акціонер, корпорація, корпоративні відносини, права акціонерів.

Резюме

Кологойда О. В. Корпоративный иск в акционерных правоотношениях.

В статье определено понятие и виды корпоративных исков. Среди них иски: 1) акционера ЗАО о переводе на него прав и обязанностей покупателя акций; 2) о признании недействительным решения общего собрания акционеров; 3) об обязательном выкупе акций; 4) о защите прав и законных интересов акционера; 5) о взыскании оглашенных дивидендов; 6) о признании недействительной сделки с заинтересованностью; 7) косвенный (производный) иск о возмещении убытков, причиненных хозяйственному обществу его должностным лицом; 8) об установлении факта потери системы реестра владельцев именных ценных бумаг.

Ключевые слова: корпоративный иск, корпорация, акционер, корпоративные отношения, права акционеров.

Summary

Kologoida O. The corporate litigation in stock legal relations.

The concept and types of the corporate litigation are defined in the article. These include claims: 1) the shareholders of the shares' buyer rights and obligations transfer; 2) the invalidation of the shareholders general meeting decisions; 3) the mandatory redemption of shares; 4) to protect the shareholder's rights and legitimate interests; 5) shareholder's litigation for the declared dividends' debt; 6) the invalidation of the party transactions; 7) indirect claim for the damages' compensation caused to the partnership its official; 8) shareholder's litigation for the acceptance of the securities holders system registry loss.

Key words: corporate litigation, corporation, shareholder, corporate relations, shareholder's rights.

УДК: 347.961

М. В. БОНДАРЄВА

Марія Володимирівна Бондарєва, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПАДЩИНА ЯК ЮРИДИЧНА КАТЕГОРІЯ: ПОНЯТТЯ, СКЛАД, ОЗНАКИ (Ч. 1)

Об'єктом спадкового правовідношення, тобто тим, з приводу чого воно виникає і на що воно спрямоване у своєму розвитку¹, на що впливають суб'єктивні права та обов'язки його суб'єктів² є спадщина (спадкове майно, спадкова маса). «Спадкове правовідношення завжди виникає з приводу спадщини»³.

Розкриття змісту поняття «спадщина» передбачає, як відомо, розуміння того, що саме переходить до спадкоємців і як переходить⁴. Слід зазначити, що не зважаючи на достатньо повне дослідження в цивілістичній літературі спадщини як об'єкта цивільних прав і об'єкта цивільного правовідношення, існує ряд питань, обговорення яких слід продовжити в силу відсутності єдиного підходу вчених і практиків. Це стосується

передусім проблеми розуміння таких понять, як «спадщина» та її ознаки, «склад спадщини», межі цілісності і стабільності (незмінності) спадщини як комплексу прав та обов'язків.

Традиційно в поняття спадщини⁵ і доктриною, і законодавством вкладається майновий зміст, який різними авторами визначається по-різному: як сукупність юридичних відносин, що переходять до спадкоємця, мають значний інтерес і пережили припинення цивільної діяльності спадкодавця (Д. І. Мейер)⁶; як майно в ідеальному значенні, сукупність всіх прав та обов'язків, які належать особі щодо всіх предметів, які входять в коло юридичної особи, юридичної влади (К. П. Победоносцев)⁷; як сукупність майнових прав, що переходять після смерті громадянина до його спадкоємців: права особистої власності, зобов'язальні права та майнові права автора і винахідника (В. І. Серебровський, К. Анненков)^{8,9}, як майно, що належало померлому на праві власності, майнові права, в тому числі права на авторську винагороду при використанні твору і право вимоги, що походять з зобов'язань (М. В. Гордон)¹⁰, як майно, зокрема майнові права і майнові обов'язки (Б. С. Антімонов)¹¹, не самі речі, а права та обов'язки, в тому числі й право власності на речі (О. А. Красавчиков, В. А. Рясенцев)¹², певна частина цивільних прав і обов'язків (В. К. Дроніков)¹³, не єдиний об'єкт спадкування, а сукупність об'єктів, що переходять до спадкоємців (П. С. Нікітук)¹⁴. Необхідно зазначити, що наведені наукові погляди сформувалися і були засновані на чинних у відповідний історичний період нормах законодавства, чим визначаються їх специфіка і зміст, хоча і сьогодні вони не викликають особливих заперечень серед вчених-цивілістів.

Сучасним тенденціям розуміння спадщини повною мірою відповідає підхід Е. Б. Ейдінової, на думку якої спадщина – це «майнові та деякі немайнові права і обов'язки спадкодавця, які не припиняються з його смертю, а як єдине ціле переходять до спадкоємців на підставі норм спадкового права»¹⁵.

Значний інтерес являє собою позиція В. Л. Інцаса, який зазначає, що спадщина як об'єкт спадкових правовідносин є майном, що являє собою сукупність майнових і особистих немайнових, пов'язаних з майновими, суб'єктивних прав і обов'язків спадкодавця, які не завжди збігаються з правами та обов'язками, що переходять у спадок¹⁶.

Якщо проаналізувати сучасну вітчизняну і зарубіжну цивілістичну літературу, то стає очевидною спрямованість наукових розробок з питання визначення сутності категорії «спадщина». Чинний ЦК України не містить формалізованої дефініції спадщини. Тому цивілісти основну увагу приділяють формулюванню ст. 1218 ЦК України «Склад спадщини», а категорія «спадщина» традиційно досліджується крізь призму елементів її складу. Подібний підхід певною мірою є виправданим, оскільки будь-яке визначення має базуватися на істотних ознаках того поняття, про яке йдеться. Водночас і термінологічне оформлення категорії «спадщини» являє собою значний як науковий, так і практичний інтерес, насамперед у діяльності нотаріусів при вчиненні відповідних нотаріальних проваджень. У даному випадку слід погодитися з думкою С. Я. Фурси, яка вважає, що «як в нормах матеріального права, так і процесуального мають застосовуватись певні терміни, які мають відповідати умовам єдності понятійного апарату як у законодавстві і практиці його застосування, так і бути самодостатніми при їх використанні в науковій роботі»¹⁷.

Аналіз положень ст.ст. 1216, 1218 ЦК України дає змогу зробити висновок про законодавче розуміння спадщини як певного комплексу «прав та обов'язків», склад якого утворює єдність тих з них, які «належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті».

Спадщина, як об'єкт спадкового наступництва, на думку Є. О. Рябокони, є усією сукупністю прав та обов'язків спадкодавця, в яких він перебував на момент своєї смерті, за умови, що вони за своєю правовою природою не є невіддільними від особи їх носія і здатні перейти до інших осіб¹⁸. Аналогічної позиції дотримуються І. В. Жилінкова¹⁹, Т. П. Коваленко²⁰, Є. О. Харитонов²¹.

Здатність спадщини до переходу в порядку спадкування як її ознака неодноразово відмічалася цивілістами. Так, А. А. Башмаков описує спадкування через «всю сукупність тих правових змін, які відображуються на майні, внаслідок смерті особи, що наділена такими правами»²². Н. І. Остапук вважає спадщину «всією сукупністю майнових прав і обов'язків спадкодавця, перехід яких в порядку спадкування допускається законом»²³. А. О. Гелич визнає правову характеристику «здатності переходити у спадщину» такою, що має самостійне значення, «адже саме ця характеристика надає змогу виділити серед масиву прав і обов'язків, які належали спадкодавцеві, ті, які перейдуть до його правонаступників-спадкоємців»²⁴.

І. М. Кучеренко вважає, що поняттям «спадщина» охоплюються всі права та обов'язки, тобто їх комплекс, які належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини. При цьому спадщина як юридична категорія характеризується дослідницею також через її склад. «Для спадкування єдиним показником входження до складу спадщини є наявність прав на це майно»²⁵. А те, що ЦК України визначає склад спадщини лише як сукупність права та обов'язків виключає з її складу речі, як такі. Належність спадщини спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і правомірність такої належності відмічаються І. М. Кучеренко як характеристики категорії «спадщина».

Окрім названих характеристик спадщини більшість дослідників звертають увагу на таку характеристику спадщини, як її обмеженість. Йдеться, головним чином, про межі відповідальності спадкоємців, зокрема про «ту грошову суму, в яку спадщина оцінюється на момент відкриття»²⁶. Вчені зазначають «неможливість перевищення обов'язками розміру прав»²⁷; те, що не збігаються межі майна особи за життя і спадкового майна²⁸; погашення всіх боргів спадкодавця при перевищенні спадкового пасиву над спадковим активом²⁹; «необхідність врахування таких характеристик спадщини, як її обсяг і межі»³⁰; обмеженість прав спадкодавця, а також конкретного спадкового майна тими обов'язками спадкодавця, які можуть бути задоволені за рахунок успадкованого майна³¹.

Як слушно зазначають І. П. Орлов та О. Є. Кухарев, спадщина є базовою для спадкового права категорію, зміст якої розкривається через поняття «склад спадщини» як сукупність майнових та деяких особистих немайнових прав спадкодавця та його обов'язків, останні з яких не можуть перевищувати розміру прав спадкодавця³².

Аналогічною є точка зору Є. І. Фурси, на думку якого спадщина – це сукупність майнових та деяких особистих немайнових прав спадкодавця та його обов'язків, останні з яких не можуть перевищувати розміру прав спадкодавця³³.

У цивілістичній літературі існує значний корпус вчених, які відмічають *майнову складову спадщини*. Так, Ю. О. Заїка пише про спадщину як майно, що переходить у порядку спадкування³⁴, межі якого «не завжди збігаються з майном, яке перебувало у володінні чи навіть власності спадкодавця»³⁵, і звертає увагу на необхідності точного визначення меж спадкової маси.

Із синонімічності термінологічних формулювань «спадкова маса», «спадщина», «спадкове майно» виходять А. С. Довгерг і Н. С. Кузнецова³⁶.

Аналізуючи особливості правового регулювання об'єкта спадкування ЦК УРСР 1963 р. і ЦК України, І. В. Спасибо-Фатєєва вважає, що «узагальнюючи обидва підходи, можна твердити, що так чи інакше, як у ЦК УРСР, так і у ЦК України йдеться про майно, яке становить склад спадщини. І цим майном передусім є майнові права та майнові обов'язки»³⁷.

З цього приводу І. В. Жилінкова зазначає, що законодавче визначення складу спадщини важко визнати вдалим, оскільки поняття «майно» є найбільш широким у цивільному праві, а права і обов'язки є лише складовими частинами майна (у контексті визначення майна за ч. 1 ст. 190 ЦК України) і не вичерпують його змісту³⁸.

С. Я. Фурса вважає, що спадщина складається з прав спадкодавця, а також конкретного спадкового майна та тих обов'язків спадкодавця, які можуть бути задоволені за рахунок успадкованого майна³⁹. Вчена обґрунтовує необхідність існування двох понять: «спадкові права» та «спадкове майно», що, на її думку, дасть змогу конкретизувати в нотаріальному процесі відповідні провадження за характером і змістом.

В. В. Васильченко, аналізуючи сутність категорії «спадщина», в цілому також притримується загальноприйнятого підходу і розглядає її як «органічний зв'язок активу і пасиву, який виражається в тому, що при перевищенні пасиву над активом погашається не якийсь конкретний обов'язок спадкодавця, а всі обов'язки»⁴⁰.

В. Ю. Чуйкова пише про спадкову масу (спадок, спадщину) як про сукупність майнових прав та обов'язків, а у певному обсязі і сукупність особистих правомочностей, і розглядає особливості спадкування цих прав і обов'язків, залежно від того, чи є вони речовими, зобов'язальними або особистими⁴¹.

Наведені думки, а також позиції інших вчених, що притримуються аналогічної позиції, свідчать про наявність своєрідної тенденції дослідження сутності спадщини крізь призму її складових – елементів та певних її характеристик (ознак, меж) як категорії.

Проте в літературі висловлюються й інші точки зору.

Так, Р. О. Стефанчук пропонує склад спадщини вважати об'єктом спадкового правовідношення⁴². Не погоджуємося з таким підходом, адже неможливо ототожнювати поняття «спадщина» і «склад спадщини» як неможливо ототожнювати певний об'єкт (систему) і його структуру як сукупність певних елементів. «Структура визначається як відносно стійкий спосіб зв'язку елементів системи»⁴³. Що стосується спадщини, то стійкість елементів її складу залежить від такої її характеристики, як обмеженість.

В доктрині пропонується розуміти спадщину як єдиний об'єкт спадкування⁴⁴; об'єкт, в складі якого структуруються елементи майнового і немайнового характеру⁴⁵; об'єкт (як категорію об'єктивного) правонаступництва⁴⁶, не єдиний об'єкт спадкових правовідносин, об'єкт правовідносин із спадкування, який позначає єдність прав та обов'язків, які переходять до спадкоємців⁴⁷.

Хоча в цілому з необхідністю розмежування категорій «спадкове правовідношення» і « правонаступництво» слід погодитися, в іншому більш коректним вбачається такий підхід. Смерть кожного суб'єкта означає відкриття *однієї* спадщини. При цьому спадкування означає перехід не кожного окремого права і обов'язку, а спадщини в цілому, як єдності. Результатом успадкування декількома спадкоємцями є набуття ними цілісного утворення (спадщини, єдності, спільної власності) на праві спільної власності, з визначеною *часткою кожного з них у цій єдності-спадщині*, а не окремого об'єкта, речі, права.

Е. А. Лисицина пропонує розуміти спадщину як особливий майновий комплекс⁴⁸, а саме сукупність різнорідних майнових об'єктів, кожний з яких може виступати в обігу як самостійний об'єкт цивільних прав. Розуміння спадщини як єдиного майнового комплексу обґрунтовується вченою, яка сприймає, в свою чергу, точку зору В. А. Белова⁴⁹, за допомогою особливого майнового режиму існування елементів спадщини, зокрема єдності юридичної долі таких елементів і єдності елементів складу спадщини.

Деякі автори пропонують оцінювати спадщину як майновий конгломерат⁵⁰.

Як бачимо, питання сутності спадщини як юридичної категорії не є предметом жорсткої полеміки в цивілістичній науці. На думку автора, той факт, що вчені-цивілісти не зосереджують увагу на формулюванні дефініції спадщини не означає, що для цього існують якісь серйозні причини, що виходять за межі їх наукових уявлень з означеного питання. Більшість дослідників окреслюють юридичну категорію «спадщина», сприйнявши підхід законодавця, і буквально відтворюють положення ст. 1218 ЦК України, визначають елементний склад спадщини двома складовими: майновими правами та майновими обов'язками спадкодавця, із

зазначенням тої чи іншої істотної на їх погляд ознаки спадщини. У цілому такий підхід видається правильним, адже правова сутність елементів спадщини розкривається за допомогою їх якісної характеристики і передбачає дослідження спадщини в статичній формі. В свою чергу, зв'язок елементів спадщини є відображенням динаміки спадкового правовідношення, яке проявляється при його здійсненні. Тому слід враховувати, що суть спадщини як певної системи елементів «... може визначатися в більшому ступені тим, як зв'язані між собою елементи, а не тим, з яких елементів складається система»⁵¹.

Правова оцінка спадщини впливає з розуміння процесу спадкування як *переходу* прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємців, специфічного процесу, динаміка якого передбачає певний розвиток, рух, зміни, припинення стану його об'єкта (сукупності прав в обов'язків, належних фізичній особі за її життя; в момент відкриття спадщини – з'явлення «спадщини» як категорії; в період до прийняття спадщини спадкоємцем знаходження її у специфічному стані «лежачості»; перетворення спадщини на власність спадкоємця після процедури її державної реєстрації). Іншими словами, динаміка спадкування як процесу, а спадщини як його специфічного об'єкта, реалізується не хаотично, а послідовно, узгоджено із динамікою спадкового правовідношення і «закінчується певним результатом»⁵². Відповідно, динаміка процесу при вчиненні провадження щодо видачі свідоцтва про право на спадщину (метою якого є оформлення спадкових прав спадкоємців), передбачає зміну стану об'єкта такого процесу⁵³. Але це не означає, що відбувається заміна об'єкта спадкування, чи таких об'єктів декілька.

Підсумовуючи викладене, представляється логічним та правильним з юридичної точки зору визначити основні характеристики спадщини як категорії.

На нашу думку, основними з тих, що необхідно враховувати при дослідженні суті категорії спадщини, є дві її характеристики: *правова сутність прав та обов'язків як елементів складу спадщини (належність їх спадкодавцеві у часі – носій за життя, належність на момент смерті; якісна належність – на певному правовому титулі; здатність до «переходу» в порядку спадкового правонаступництва, неприпинення у зв'язку зі смертю спадкодавця), і особливий характер зв'язку елементів, що входять до складу спадщини (єдність (цілісність) спадщини, залежність спадщини від балансу «активу» і «пасиву» у її складі, а також межі спадщини)*.

Підсумовуючи викладене, пропонуємо ключовими у розумінні правової сутності спадщини вважати наступні її ознаки:

- спадщина є об'єктом цивільних прав і, відповідно, об'єктом цивільного (спадкового) правовідношення;
- єдність, цілісність спадщини, розуміння якої пропонується здійснювати з урахуванням визначених законодавством і сутністю об'єкту, що успадковується, меж;
- спадщина є об'єктом локального характеру;
- спадщина здатна перебувати у стані «невизначеності» її належності певним суб'єктам («лежача» спадщина), а права та обов'язки спадкоємців, закликаних до спадкування, є потенційними;
- спадщина є об'єктом, характеристики якого визначають особливості процесуальної діяльності уповноважених органів та осіб з реалізації прав та інтересів носіїв таких прав.

(продовження в наступному номері)

¹ Йоффе О. С. Советское гражданское право: курс лекций / О. С. Йоффе. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1965. – Ч. 3. – 347 с. – С. 95.

² Спиридонов Л. И. Теория государства и права / Л. И. Спиридонов. – М., 1995. – 304 с. – С. 195–196.

³ Толстой Ю. К. Наследственное право / Ю. К. Толстой. – М. : Изд-во «Проспект», 1999. – 255 с. – С. 33.

⁴ Толстой Ю. К. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ. Часть третья (постатейный) / Ю. К. Толстой ; под ред. А. П. Сергеева. 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Проспект, 2005. – 384 с. – С. 9.

⁵ Цікаво, що Руська правда називає спадщину «статком» або «задницею», в тому смислі, що вона є тим, що залишає після себе людина (Российское законодательство X–XX вв.) – М. : Юрид. лит., 1984. – Т. 1: Законодательство Древней Руси / отв. ред. тома В. Л. Янин ; под общ. ред. О. И. Чистякова. – 423 с. – С. 70.

⁶ Мейер Д. И. Русское гражданское право: в 2 ч. – Часть 1: по испр. и доп. 8-му изд. 1902 / Д. И. Мейер. – М. : Статут, 2000. – 781 с. – С. 779–780.

⁷ Пободоносцев К. П. Курс гражданского права. Часть II «Права семейные, наследственные, завещательные» / К. П. Пободоносцев. – М. : Статут, 2003. – 639 с. – С. 259.

⁸ Советское гражданское право : в 2 т. – Т. I / под ред. С. Н. Братуся. – М. : Госюриздат, 1951. – 496 с. – С. 438–439.

⁹ Анненков К. Система русского гражданского права : в 6 т. – Т. 4: Право наследования / К. Анненков : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=1485647>

¹⁰ Гордон М. В. Лекции по советскому гражданскому праву : часть вторая / М. В. Гордон. –Х. : Изд-во Харьков. гос. ун-та им. А. М. Горького, 1960. – 346 с. – С. 316.

¹¹ Научно-практический комментарий к Основам гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик / под ред. С. Н. Братуся и Е. А. Флейшиц. – М. : Госюриздат, 1962. – 419 с. – С. 389.

¹² Советское гражданское право / под ред. О. А. Красавчикова ; 3-е изд. – М. : Высшая школа, 1985. – Т. 2. – 520 с. – С. 513.

¹³ Дроников В. К. Наследственное право Украинской ССР / В. К. Дроников. – К. : Вища школа, 1974. – 159 с. – С. 16.

¹⁴ Никитюк П. С. Наследственное право и наследственный процесс / П. С. Никитюк. – Кишинев : Штица, 1973. – 258 с. – С. 28.

¹⁵ Эйдинова Э. Б. Наследование по закону и завещанию / Э. Б. Эйдинова. – М. : Юрид. лит., 1985. – 112 с. – С. 6.

¹⁶ Инцас В. Л. Наследование как особый вид правопреемства в советском гражданском праве : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / В. Л. Инцас ; Ленинградский государственный университет им. А. А. Жданова. Юридический факультет. – Л., 1973. – 15 с. – С. 3.

- ¹⁷ Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук.-практ. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Кліменко, С. Я. Рабовська, О. О. Кармаза та ін.; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавель Фурса С. Я. : КНТ, 2007. – 1216 с. – С. 4.
- ¹⁸ *Заїка Ю. О.* Спадкове право: навч. посіб. / Ю. О. Заїка, Є. О. Рябокони. – К. : ЮрінкомІнтер, 2009. – 352 с. – С. 11.
- ¹⁹ Цивільне право України : академічний курс : [підручник] : у 2-х т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – Т. 1. Загальна частина. – 696 с. – С. 509–510.
- ²⁰ Цивільне право України : [підручник] : у 2-х кн. / [Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.]; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – Кн. 2. – 864 с. – С. 719.
- ²¹ Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К. : Істина, 2004. – 928 с. – С. 816.
- ²² Свод законов Российской империи. Т. X. Ч. 1: Законы гражданские. [Электронный ресурс]. – СПб., 1914. – Режим доступу: <http://civil.consultant.ru/code/>
- ²³ *Остатюк Н. И.* Нотариальная защита прав граждан на имущество, переходящее в порядке наследования / Н. И. Остапюк. – М. : Из-во «Юрлитинформ», 2006. – 256 с. – С. 41.
- ²⁴ *Гелич А. О.* Об'єкти спадкування за цивільним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / А. О. Гелич. – К., 2011. – 217 с. – С. 80.
- ²⁵ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використання позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Х. : ФО-П Колісник А. А., 2009. – Т. 12: Спадкове право. – 544 с. – С. 17. – (Серія «Коментарі та аналітика»).
- ²⁶ *Антимонов Б. С.* Советское наследственное право / Б. С. Антимонов, К. А. Граве. – М. : Государственное издательство юридической литературы, 1955. – 264 с. – С. 250.
- ²⁷ *Орлов И. П.* Правочины в сфере спадкового права : моногр. / И. П. Орлов, О. Є. Кухарев. – К. : Алерта, 2013. – 270 с. – С. 15.
- ²⁸ *Заїка Ю. О.* Спадкове право України : навч. посіб. / Ю. О. Заїка. – К. : Істина, 2006. – 216 с. – С. 38.
- ²⁹ *Васильченко В. В.* Коментар та постатейні матеріали до законодавства України про спадкування / В. В. Васильченко. – Х. : Одісей, 2007. – 480 с. – С. 9.
- ³⁰ Цивільне право України: підруч. : у 2 кн. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – Кн. 1. – 864 с. – С. 780.
- ³¹ Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук.-практ. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Кліменко, С. Я. Рабовська, О. О. Кармаза та ін.; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавель Фурса С. Я. : КНТ, 2007. – 1216 с. – С. 10–11.
- ³² *Орлов И. П.* Вказана праця.
- ³³ *Фурса Є. І.* Спадкові правовідносини у нотаріальній та судовій практиці : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Є. І. Фурса ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 20 с. – С. 7.
- ³⁴ *Заїка Ю. О.* Становлення і розвиток спадкового права в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Ю. О. Заїка ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 33 с. – С. 12.
- ³⁵ *Заїка Ю. О.* Спадкове право України : навч. посіб. / Ю. О. Заїка. – К. : Істина, 2006. – 216 с. – С. 38.
- ³⁶ Цивільний кодекс України. Постатейний коментар у двох частинах. / кер. авт. колективу та відповідальні ред.: проф. А. С. Довгерт, проф. Н. С. Кузнєцова. – К. : Юстиніан, 2006. – Ч. 2. – 1008 с. – С. 18.
- ³⁷ *Спасибо-Фатеева И.* Оборозоздатність об'єктів цивільних прав / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 2005. – № 6. – С. 34–37.
- ³⁸ *Жилінкова І. В.* Актуальні питання спадкового права України / І. В. Жилінкова // Матеріали до семінару. – Х. : Ксилон, 2009. – С. 1–3.
- ³⁹ Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук.-практ. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Кліменко, С. Я. Рабовська, О. О. Кармаза та ін.; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавель Фурса С. Я. : КНТ, 2007. – 1216 с. – С. 10–11.
- ⁴⁰ *Васильченко В. В.* Коментар та постатейні матеріали до законодавства України про спадкування / В. В. Васильченко. – Х. : Одісей, 2007. – 480 с. – С. 9.
- ⁴¹ *Чуйкова В. Ю.* Правові питання спадкування за заповітом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / В. Ю. Чуйкова ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 1999. – 19 с. – С. 15.
- ⁴² Цивільне право: навч. посіб. / за заг. ред. Р. О. Стефанчука. – К., 2004 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/113-ro-stefanchuk-tsvivilne-pravo-ukrayini.html>
- ⁴³ Введение в философию : учеб. для вузов : в 2 ч. / под общ. ред. И. Т. Фролова. – М. : Политиздат, 1989. – 639 с. – С. 125.
- ⁴⁴ *Антимонов Б. С.* Советское наследственное право / Б. С. Антимонов, К. А. Граве. – М. : Государственное изд-во юридической литературы, 1955. – 264 с. – С. 63.
- ⁴⁵ Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К. : Істина, 2004. – 928 с. – С. 802.
- ⁴⁶ *Гелич А. О.* Об'єкти спадкування за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. О. Гелич. – К., 2011. – 217 с. – С. 35.
- ⁴⁷ Там само. – С. 82.
- ⁴⁸ *Лисицина Е. А.* Наследственная масса как особый имущественный комплекс / Е. А. Лисицина // Вестник ЮУрГУ. – 2012. – № 29. – С. 34.
- ⁴⁹ *Белов В. А.* Объект субъективного гражданского права, объект гражданского правоотношения и объект гражданского оборота : содержание и соотношение понятий / В. А. Белов // Объекты гражданского оборота : сб. статей / отв. ред. М. А. Рожкова. – М. : Статут, 2007. – С. 6–77.
- ⁵⁰ Комментарий к части третьей Гражданского кодекса Российской Федерации / под ред. А. Л. Маковского, Е. А. Суханова. – М. : Юристъ, 2002. – С. 51 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://knigi.link/pravo-grajdanskoe/kommentariy-chasti-tretej-grajdanskogo-kodeksa.html>
- ⁵¹ *Коннор Д. О., Мак-Дермотт Ян.* Искусство системного мышления: Творческий подход к решению проблем и его основные стратегии / Д. О. Коннор, Ян Мак-Дермотт ; пер. с. англ. – К., 2001. – 126 с. – С. 23.
- ⁵² *Суходольский Г. В.* Основы психологической теории деятельности / Г. В. Суходольский. – Л., 1988. – 168 с. – С. 118.
- ⁵³ *Малешин Д. Я.* Методология гражданского процессуального права / Д. Я. Малешин. – М. : Статут, 2010. – 208 с. – С. 56.

Резюме

Бондарева М. В. Спадщина як юридична категорія: поняття, склад, ознаки (ч. 1).

Стаття присвячена проблемі термінологічного оформлення категорії «спадщина». На підставі аналізу доктринальних положень, чинного законодавства автор досліджує категорію «спадщина» крізь призму її ознак, розглядає склад спадщини, межі цілісності й стабільності (незмінності) спадщини як комплексу прав та обов'язків.

Пропонується розглядати дві характеристики спадщини: правова сутність прав та обов'язків як елементів складу спадщини (часові характеристики належності їх особі у часі; якісні характеристики належності – на певному правовому титулі; здатність до «переходу» в порядку спадкового правонаступництва, неприпинення у зв'язку зі смертю спадкодавця), і особливий характер зв'язку елементів, що входять до складу спадщини (єдність (цілісність) спадщини, залежність її від балансу «активу» і «пасиву» у її складі, а також обмеженість спадщини).

Ключові слова: спадщина, склад спадщини, спадкове правонаступництво, ознаки спадщини.

Резюме

Бондарева М. В. Наследство как юридическая категория: понятие, состав, признаки (ч. 1).

Статья посвящена проблемам терминологического оформления категории «наследство». На основании анализа доктринальных положений, действующего законодательства автор исследует категорию «наследство» через призму ее признаков, рассматривает состав наследства, пределы целостности и стабильности (неизменности) наследства как комплекса прав и обязанностей.

Предлагается рассматривать две характеристики наследства: правовая сущность прав и обязанностей как элементов состава наследства (принадлежность их носителю во времени; качественная характеристика принадлежности – на определенном правовом титуле; способность к «переходу» в порядке наследственного правопреемства, не прекращение в связи со смертью наследодателя), особый характер связи элементов, которые входят в состав наследства (целостность) наследства, зависимость его от баланса «актива» и «пассива» в его составе, а также ограниченность наследства).

Ключевые слова: наследство, состав наследства, наследственное правопреемство, признаки наследства.

Summary

Bondareva M. Inheritance as a legal category: definition, composition, characteristics (p. 1).

The article is devoted to the problem of terminological determination of the category “inheritance”. On the basis of doctrine and current legislation the author examines the category of “inheritance” through its characteristics, analyzes the legacy, limits of integrity and stability of inheritance as a complex of rights and obligations.

Proceeding from the foregoing, we believe that there are two main characteristics of inheritance to consider while researching the nature of this category: the legal nature of rights and obligations as the elements of the legacy (their affiliation in time – affiliation during lifetime, affiliation at the moment of death; the qualitative affiliation – depending on the legal title; the ability of “transition” in accordance with the hereditary succession, continuation due to the death of the legator) and the unique character of the liaison of elements that are incorporated into the legacy (integrity of inheritance, dependence of the inheritance’s integrity on the balance of “asset” and “liability” in its composition, also timeframes of the inheritance).

Key words: inheritance, hereditary succession, characteristics of inheritance.

УДК 342.2

Г. О. ГАРО

Ганна Олександрівна Гаро, кандидат юридичних наук, адвокат, медіатор

ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ У СІМЕЙНИХ СПРАВАХ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ (ЧАСТИНА ПЕРША: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ)

Сьогодні Україна впевнено крокує до Європейської спільноти. Найчастіше у повсякденному житті українцям та громадянам Європи доводиться зустрічатись з процедурою визнання та виконання іноземних судових рішень на території України та навпаки.

Метою статті є загальна характеристика визнання та виконання іноземних судових рішень у сімейних справах на території України та Федеративної Республіки Німеччина, зокрема в цій частині загальних положень визнання та виконання рішень.

Питання визнання та виконання рішень іноземних судів у цивільних справах на території України досліджували українські вчені С. Я. Фурса, О. І. Євтушенко¹, Ю. Д. Притика². А детальне регулювання процедури визнання і виконання двох видів рішень іноземних судів в Україні, а саме тих, що підлягають примусовому виконанню, та тих, що не підлягають примусовому виконанню, закріплене у VIII розділі Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)³.